

4. Dr Katrina Scior, Dr Shirli Werner Changing attitudes to learning disability a review of the evidence. URL: https://www.mencap.org.uk/sites/default/files/2016-08/Attitudes_Changing_Report.pdf (date of the application : 09.10.2019).
5. Kanner L. Autistic disturbances of affective contact. *The Nervous Child*. 1943. Vol. 2. P. 217–250. URL: <http://simonsfoundation.s3.amazonaws.com/share/071207-leo-kanner-autistic-affective-contact.pdf> (date of the application : 09.10.2019).

Тетяна Цегельник

викладач кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
м. Хмельницький

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті розкрито питання щодо використання інноваційних методів реабілітаційної педагогіки у роботі з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку. Окреслено основні концептуальні виміри проблеми, проаналізовано використання інноваційних методів у реабілітації дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Ключові слова: діти з порушеннями психофізичного розвитку, реабілітація, реабілітаційна педагогіка, інноваційні методи реабілітаційної педагогіки.

Реалії теперішніх умов існування суспільства, кризові явища у сфері економіки і фінансів зумовлюють необхідність посилення соціального захисту дітей з порушеннями психофізичного розвитку, визначення пріоритетних напрямів у цій роботі, одним із яких є соціально-педагогічна реабілітація таких дітей.

Пошуками конструктивного виходу із ситуації, яка існує на даний час, займається велика кількість учених: педагогів, психологів, соціологів. Одним із напрямів, яке проходить активне становлення, є реабілітаційна педагогіка – напрям у педагогіці, перші ознаки якого в науці на рубежі 80-х і 90-х рр. минулого століття були викликані до життя різким ускладненням проблемності контингенту, які навчаються в школі.

Варто зазначити, що більшість досліджень реабілітаційної проблематики педагогічного спрямування мають яскраво виражений соціально-педагогічний контекст (С. О. Белічева, М. В. Жданова, Р. В. Овчарова, С. О. Расчъотіна та ін.).

Центральним у категорійному апараті реабілітаційної педагогіки є поняття «реабілітація», яке бере свій початок у країнах Західної Європи. Реабілітація – поняття з багатим і багатообразним змістом та має різноманітні загально визнані аспекти, мета яких полягає у дослівному значенні «відновлення» від пізньолатинської «rehabilitation», а саме: юридична, яка передбачає відновлення доброго імені і юридичних прав у силу відміни раніше визнаної вини; психологічна, яка передбачає відновлення втрачених здібностей особистості як прояв її пластичності; соціальна, яка націлює на відновлення втрачених соціальних зв'язків і функцій з середовищем життєзабезпечення; медична, яка спрямована на попередження інвалідності за рахунок відновлення порушених функцій організму і працездатності [3].

Поняття «реабілітація» у застосуванні до освітньо-виховної роботи з дітьми, з одного боку, торкається кожного із перерахованих аспектів. Наприклад, Р. Овчарова вказує на завдання відновлення людини в правах, статусі, здоров'ї, дієздатності в особистих очах і в очах оточуючих [2].

У Законі України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» виділено такі різновиди реабілітаційних заходів щодо осіб з інвалідністю: медична реабілітація, психолого-педагогічна реабілітація, професійна реабілітація, трудова реабілітація, фізкультурно-спортивна реабілітація, фізична реабілітація, психологічна реабілітація, соціальна реабілітація[4].

Ефективність реабілітаційного процесу, за думкою багатьох дослідників, пов'язана з комплексним підходом. Хоча у лікувально-педагогічному підході і підкреслювалась первинність педагогічних засобів по відношенню до медичних, саме це дало розуміння комплексності педагогічної реабілітації. В 90-х рр. минулого століття вчені дійшли висновку, що в основі визначення поняття «соціально-педагогічна реабілітація» лежить комплекс психолого-педагогічних, а за необхідності, і медичних заходів, які спрямовані на корекцію, відновлення чи компенсацію втрачених чи порушених психофізичних функцій. Діти з порушеннями у розвитку, діти-сироти, діти-

правопорушники, діти із сімей, які відносяться до групи соціального ризику були визначені як пріоритетний об'єкт реабілітації [1].

Одним із шляхів організації реабілітації дітей з порушеннями психофізичного розвитку є інноваційні методи. Пріоритетними напрямками використання інноваційних методів у роботі з такими дітьми є сприяння соціальному, емоційному та когнітивному розвитку кожної дитини з тим, щоб вона відчувала себе неповторним, повноцінним учасником суспільного життя.

Інноваційними методами у реабілітаційній педагогіці є:

1. *Методика Марії Монтессорі*, що використовується в процесі соціальної реабілітації передбачає спеціальні дидактичні вправи щодо навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку спілкуванню, вирішенню завдань сенсорного виховання.

2. *Бібліотерапія*, реабілітаційний ефект якої забезпечує розвиток уваги, пам'яті, художнього смаку; розширення пізнавальної сфери, кругозору, задоволення інформаційної потреби, налагодження комунікативних зв'язків з однодумцями, залучення до вивчення культури України та світу; розвиток артикуляційних та мовленнєвих навичок, формування логічного мислення при переказі.

3. *Казкотерапія* є засобом емоційно-психологічного, педагогічного впливу, соціально-морального розвитку, який передбачає активізацію творчого потенціалу, розвиток асоціативного образного мислення.

4. *Ігротерапія* – це комплекс соціально-культурних реабілітаційних заходів, в основі яких лежить використання ігрових методик, форм, ситуацій з метою надання дитині-інваліду можливості самостійно вирішувати свої проблеми, залагоджувати конфлікти.

5. *Гарденотерапія* сприяє заохоченню дітей з порушеннями психофізичного розвитку до роботи з рослинами та передбачає: розвиток тонкої моторики; орієнтацію у просторі; логічне мислення; естетичний смак; релаксацію.

6. *Музикотерапія* сприяє підвищенню соціальної активності, комунікативних здібностей особистості, її самореалізації, збагаченню естетичного досвіду дитини з порушеннями психофізичного розвитку, розширенню сфери естетичних інтересів, навчає дитину розуміти прекрасне, прагнути до спілкування з ним.

7. *Лялькотерапія* сприяє зняттю у дітей з порушеннями психофізичного розвитку емоційної напруги, формуванню соціально-

побутових навичок, розвитку мовлення, дає можливість розв'язувати конфлікти.

Усі реабілітаційні заходи мають здійснюватися на основі принципу добровільності прийняття допомоги, повноти інформації.

Реабілітація дітей з порушеннями психофізичного розвитку – це складний процес, що потребує переорієнтації, насамперед, у напрямі розробки методології і методики соціально-педагогічної та психологічної моделі соціальної роботи. Специфіка такого підходу викликає необхідність суттєвих змін у ставленні до дітей з порушеннями психофізичного розвитку, які потребують не тільки матеріальної, фінансової, гуманітарної підтримки і заходів реабілітації (медичної, професійної, соціально-побутової), а й належних умов для актуалізації своїх здібностей, розвитку особистих якостей і потреб у соціальному, моральному і духовному самовдосконаленні. Вибір методів соціальної та соціально-педагогічної допомоги залежить від ряду взаємопов'язаних і взаємообумовлених соціально-психологічних, фізіологічних та соціокультурних факторів: категорії функціонального порушення і порушення життєдіяльності дитини; віку дитини; її зовнішнього вигляду (наявності дефекту зовнішності); психофізичних можливостей дитини; реакції батьків на порушення дитини, реакції найближчого оточення (родичів, друзів, колег по роботі, сусідів) на порушення дитини; Сутність, зміст, напрями соціальної реабілітації залежать від специфіки закладу, в якому вона проводиться, а також функцій, меж компетенції, повноважень цього закладу.

Список використаних джерел

1. Алексеенко Т. Соціально-педагогічна підтримка дітей групи ризику. *Соціальна педагогіка: теорія і практика*. 2005. № 1. С. 60.
2. Гордеева А. Реабилитационная педагогика. Москва: Академический проект, 2005. 253 с.
3. Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога. Москва, 1996. 340 с.
4. Про реабілітацію осіб з інвалідністю: Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV. Дата оновлення: 01.01.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15> (дата звернення: 01.05.2021)